

Fitne Katilden Beter mi?

–Fitne Kelimesi ve Türkçe’ye Çeviri Sorunu–

EMRULLAH İŞLER

DOÇ.DR., GAZİ Ü. GAZİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Arapçada dildileri ve usûlcüleri öteden beri meşgul eden çokanlamlı kelimelerin (*elfâz muşterek/el-mušterek/el-vucûh*) sayısı bir hayli fazladır. Bunların cümle içerisinde hangi anlamda kullanıldıkları ancak bağlamları göz önünde bulundurulduğunda anlaşılabilir. Çokanlamlı kelimelerin cümle içerisinde hangi anlamda kullanıldıklarının belirlenmesi, o dilden başka bir dile çeviride önem arz etmektedir. Özellikle de çevrilen metin, kutsal kitap Kur’an olunca çokanlamlı kelimelerin bağlamına dikkat edilmesi zorunlu bir hal almaktadır.

Bilindiği gibi Arapça’dan Türkçe’ye geçen kelimelerin büyük çoğunluğunda anlam daralması olmuştur. Kur’an kanalıyla dilimize geçen kelimelerin, Türkçe’de genelde, o kelimeye Kur’an’ın yüklediği terimsel anlamı ön plana çıkarmaktadır. Halbuki Kur’an, pek çok kelimeye cahiliye döneminde kullanılmayan yeni anlamlar yüklemekle birlikte¹ aynı kelimeleri lügat anlamlarıyla da farklı ayetlerde kullanmaktadır. Bu nedenle, daralan anlamıyla Türkçeleşmiş Arapça kelimelerin bu özelliklerini dikkate almamak, çeviride çeşitli yanlışlara yol açmaktadır. Mevcut Türkçe Kur’an çevirilerinde bu tür hatalara sıkça rastlanmaktadır. Türkçe’de anlam daralmasına uğrayan Arapça kelimelerin çevirisinde, kullanıldıkları bağlamın dikkate alınmayışının ne tür yanlışlara yol açtığını daha önce “Secde Kelimesi ve Türkçe’ye Çeviri Sorunu”² başlıklı makalemizde ele almıştık.

Bu yazıda, Türkçe’de anlamı daralan Arapça kelimelerin bu özelliğinin ve hangi bağlamda kullanıldığının göz ardı edilmesinin yol açtığı anlam kargaşasına örnek olarak *fitne* kelimesini ele alacağız. Zira bu kelime, son zamanlarda özellikle politikacılar tarafından 2. Bakara, 191 ve 217. ayetlerin anlamı verilirken çeşitli platformlarda kullanılmaktadır. Dolayısıyla, geçmişte Kur’an çevirmenlerinin üzerinde durduğumuz hususları dikkate almamaları neticesinde meallerde yaptıkları yanlışlar nedeniyle *fitne* kelimesinin geçtiği 2. Bakara, 191 ve

¹ Bu konuda bkz. İzutsu, Toshihiko, *Kur’an’da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Kevser Yayınları No:1, Ankara, tsz.; İzutsu Toshihiko, *Kur’an’da Dini ve Ahlâkî Kavramlar*, çev. Selahattin Ayaz, Pınar Yayınları: 18, İstanbul, tsz.

² Bkz. *İslâmiyât* 1 (1998), sayı 3, s.105-115.

217. ayetler Kur'an'da kullanıldığı anlamın tam tersi bir anlamda politik malzeme yapılmaktadır.

Dilimizde de kullanılan *fitne* kelimesinin Türkçe'de daralan anlamının tercümede göz ardı edilmesi ve kullanıldığı bağlama dikkat edilmemesinin Kur'an ayetlerinin çevirisinde ne tür yanlışlara yol açtığını gösterebilmek için öncelikle bu kelimenin Arapça ve Türkçe'deki anlamları üzerinde kısaca durmak gerekmektedir.

***Fitne* Kelimesinin Arapça'daki Anlamları**

Bu kelimenin Arapça'nın ansiklopedik sözlüğü *Lisnâu'l-'arab*'da geçen anlamları şunlardır:³

1. Denemek, imtihan etmek: Araplar, gümüş ve altının iyisini kötüsünden ayırmak için ateşe atılmasını *fitne* ile ifade ederler. Bu bağlamda *fetentu el-fiğda-te ve'z-zehebe* (Gümüş ve altını denedim.) sözünü kullanırlar.

2. Yakmak,

3. Bir şeyden çok hoşlanmak; bir şeye aşırı düşkün, tutkun olmak,

4. Görüş ayrılığı, kargaşa,

5. Delilik,

6. Dalâlet, saptırmak,

7. Günah,

8. İnkâr, küfür, şirk,

9. Skandal, bir kimsenin ayıbını ortaya çıkarmak,

10. İşkence,

11. Öldürme, katil,

12. Bela, musibet, kötülük.

Fitne kelimesini el-İsfehânî "Altın, insan vb. bir şeyi ateşe sokmak" şeklinde tanımlar. Ayrıca bu kelimenin imtihan anlamının yanısıra şiddet, musibet ve işkence anlamları üzerinde durur. Ona göre *fitne*; imtihan, musibet, öldürme, işkence vb. Allah ve kullar tarafından yapılan hoş olmayan fiillerde olabilir. *Fitne*, Allah tarafından olduğunda bir hikmet aranır. Allah'ın emri olmaksızın insanlar tarafından yapıldığında ise hikmet aranmaz. Bu nedenle Allah, fitneyi işkence, baskı ve saptırma anlamıyla icra edenleri her yerde yermektedir.⁴

Araplar kelimenin altın, gümüş vb. şeyleri ateşle denemek anlamını dikkate alarak kuyumcuya *el-fettân* derler. Aynı şekilde fitnenin saptırma manasından

³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-'arab*, Beyrut 1993, X. 178-181; Benzer anlamlar için ayrıca bkz. Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsu'l-muḥîṭ*, Kahire 1952, iv. 256-257.

⁴ el-İsfehânî, *el-Mufredât*, Beyrut, tsz., s.371-372.

bir anlamda politik malze-

le daralan anlamının tercü-
kat edilmemesinin Kur'an
isterebilmek için öncelikle
nde kısaca durmak gerek-

isnâu'l-'arab'da geçen an-

alının iyisini kötüsünden
ağlamda fetentu el-fiçda-
ıllanrlar.

, tutkun olmak,

ateşe sokmak" şeklinde
ra şiddet, musibet ve iş-
n, musibet, öldürme, iş-
n fiillerde olabilir. *Fitne*,
mri ölmaksızın insanlar
e Allah, fitneyi işkence,
nektedir.⁴

lemek anlamını dikkate
n saptırma manasından

lar için ayrıca bkz. Fırûzâbâ-

hareketle Şeytan'a da *el-fettân* ve *el-fâtin* derler. Keza, ateşte yanmışcasına sim-
siyah olmuş taşlara Araplar *el-fetîn* adını verirler. Ateşin şeklini değiştirdiği her
şey *meftûndur*. Bu nedenle Araplar zenci toplumuna *meftûne* derler. Öte yan-
dan *fitnetu's-şadr* vesvese; *fitnetu'l-mahyâ* yoldan çıkma; *fitnetu'l-memât* kabir-
de sorgulanma anlamında kullanılır. *Fettânâ el-ğabr* sözüyle münker ve nekîr
kastolunur.⁵

Fitne kelimesinin Arapça sözlüklerde anlamları bu şekilde verilir. Kelimenin
"insanlar arasındaki görüş ayrılığı ve kargaşa" anlamı üzerinde fazla durulmaz.
Fitnenin modern Arapça'nın sözlüklerinde daha ziyade beş anlamı ön plana çı-
kar. Bu anlamlar şunlardır:⁶

1. İmtihan, deneme,
2. Bir insanı görüşünden vazgeçirmek için yapılan baskı ve işkence,
3. Saptırma, şaşırtma, aldatma,
4. Bir şeyden çok hoşlanma, bir şeye/kimseye tutkun olma,
5. Kargaşa, görüş ayrılığı.

'Fitne' Kelimesinin Türkçe'deki Anlamları

Bu kelimenin *Kâmus-ı Türkî* de ve MEB'nin hazırladığı *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te dört anlamı zikredilir:⁷

1. Azdırma, baştan çıkarma,
2. Karışıklık, fesat,
3. Ara bozan, karıştırıcı,
4. Bâis-i fitne ve fesat olan, hüsn ve letafet, dilber, âfet.

Ferit Devellioğlu kelimenin Türkçe'deki anlamlarını artırarak yediye çıkarır.
Ona göre 'fitne' kelimesi aşağıdaki anlamlar için kullanılır:⁸

1. Belâ, musibet, sıkıntı,
2. Ayartma, azdırma,
3. Fesat, ara bozma, karışıklık, ihtilal,
4. Dinsizlik, canilik,
5. Ceza,
6. Delilik,
7. Güzel yüz, güzel kadın, güzel göz.

⁵ Bu kullanımlar için bkz. İbn Manzûr, *Lisânu'l-'arab*, x, 178-181.

⁶ Bu anlamlar için bkz. Komisyon, *el-Mu'cemu'l-vaşî*, İstanbul, tsz., s.673.; Komisyon, *el-Mu'ce-
mu'l-esâsî*, Aleco 1989, s. 916.

⁷ Şemseddin Sâmî, *Kâmus-ı Türkî*, İstanbul 1317, s. 981; MEB, *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*, Anka-
ra 1995, II. 993.

⁸ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, Ankara 1978, s.322.

Kelimenin TDK'nın yayımladığı *Türkçe Sözlük*'te ise bir anlamı vardır. Bu sözlüğe göre 'fitne'; geçimsizlik, karışıklık, kargaşa anlamıyla "fitneyi bastırmak kolay değil" örneğinde olduğu gibi dilimizde kullanılır. Buna göre 'fitneci', arabo-zucu, karıştırıcı; 'fitne fücür', çok fitneci demektir.⁹

Fitne kelimesinin Türkçe'de ön plana çıkan anlamı Türkçe Sözlük'te bire indirilen anlamdır. Bundan başka aynı kökten türetilen 'fettân' kelimesi gönül ayartıcı anlamıyla kullanılır. Kelimenin *Kâmus-ı Türkî*'de vurgulanan anlamları da esasen *Türkçe Sözlük*'te geçen bu iki anlamdır. Ferit Devellioğlu'nun vermiş olduğu diğer anlamlar Türkçe yazılı metinlerde kullanılmamaktadır. Zaten aksi olsaydı, söz konusu anlamlar Şemseddin Sâmî'nin eserinde zikredilirdi.

Fitnenin Arapça ve Türkçe'deki anlamları karşılaştırıldığında kelimenin Türkçe'de ciddi manada anlam daralmasına uğradığı dikkat çeker. Özellikle kelimenin ilk ve en önemli anlamı olan imtihan, deneme Türkçe'ye geçmemiştir. İleride göreceğimiz gibi Kur'an'da en fazla bu anlam kullanılmaktadır. Bundan başka *fitnenin* insanlara düşüncelerinden dolayı yapılan baskı ve işkence anlamı da Türkçe'ye geçmemiştir. Pek tabi kötülük, belâ, musibet, saptırma, delilik, küfür vb. anlamlarıyla da *fitne* Türkçe'de kullanılmamaktadır. Bu kelime Türkçe'deki anlamıyla Kur'an'da yalnızca üç ayette geçmektedir. Bu bağlamda, neden *fitne* yalnızca kargaşa, karışıklık anlamıyla Türkçe'ye geçmiştir? sorusunu sormak gerekir. Bizce bu sorunun cevabı, hadis kitaplarında *Kitâbu'l-fitnen* başlığı altında, gelecekte olacak bazı olayları bildiren hadislerde ve Hz. Osman döneminde baş göstererek daha sonraki yıllarda artarak devam eden siyasi ve sosyal kargaşalarda aranmalıdır. Çünkü, bu tür siyasi ve sosyal kargaşalar Araplar arasında kelimenin daha ziyade Türkçe'ye geçen anlamıyla kullanılmasına neden olmuştur. Günümüzde de kelimenin Araplar arasında ilk akla gelen anlamı budur.

Fitne kelimesinin Arapça ve Türkçe'deki anlam ve kullanımlarıyla ilgili bu bilgileri verdikten sonra şimdi Kur'an'daki kullanımlarına geçebiliriz.

***Fitne* Kelimesinin Kur'an'daki Kullanımları**

Fitne ve türevleri Kur'an'da 60 yerde geçmektedir. Kelime 23 yerde farklı fiil türevleriyle; 37 yerde ise mastar, ism-i fâil, ism-i mefûl gibi isim türevleriyle kullanılmıştır. Kelime *el-fitne* şeklinde 30 ayette geçmektedir.¹⁰

Çokanlamlı bir kelime olan *fitnenin* bu özelliği Kur'an'daki kullanımlarında gözükmemektedir. Altmış yerde kullanılan bu kelimeyi her yerde 'fitne' diye Türkçe'ye tercüme etmek, diğer bir ifadeyle tercüme etmeden olduğu gibi aktarmak

⁹ TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara 1998, I. 508.

¹⁰ Bu kullanımlar için bkz. Muhammed Fuâd Abdülbâki, *el-Mu'cemu'l-mufehres li elfâzi'l-kur'âni'l-kerim*, Dâru'l-Fikr, 1981, s. 511-512.

elbetteki yanlış olacak kullanıldığı bağlam içere lerine bakıldığında gere taya koyabilmek için *fitne* virilerine bakmak gerek

1. İmtihan (Denen)

Fitne kelimesi Kur'an'da 60 yerde kullanılır. Kelimenin bu anlamı 6.En'âm, 53; 7. Arâf, 155, 90, 131; 21. Enbiyâ, 35, 36, 37. Sâffât, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60. Mumtahine,

Bilindiği gibi Türkçe'de imtihan kelimesinin hepsine ayrı ayrı bir anlam düşürülür. Birbirinin benzeri olmaları da imtihan kelimesinin bir anlamı olmasına mani olmaktadır.¹¹

Yukarıda sure ismi ve türevleri genelde Türkçe'de kullanılır. Söz konusu ayetlerin 16'sında bu kelime kullanılıyor dır. Bu kelime kullanıldığı bağlamı rini kullanıldığı bağlamı olan 'imtihan' ile ya da 'ma' ile Türkçe'ye çevirm ve türevlerinin çevirisini mütercimlerin çeviride k

Tevbe suresinin 126. ayetinde *yuftenûne* kelimesini "bu imtihan" diye çeviren mütercimler ise "imtihan" kelimesini geçtiği bağlam göz önünde bulundurularak edildiklerini" vb. şekilde

¹¹ Bu mealler şunlardır: Hamd Eser Neşriyat, İstanbul tsz.; F. Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay, İsmail Ateş, *Kur'an-ı Kerim Meali ve Türkçe Meali*, Kılıç Girişim Yayınları, İstanbul, 1998, 15 meali, günümüzde Diyanet Vakfı *Açıklamalı Meali*, İstanbul 1998, 15 meali.

elbetteki yanlış olacaktır. Bu durumda çeviride izlenmesi gereken yol, kelimeyi kullanıldığı bağlam içerisinde Türkçeleştirmektir. Ne var ki Türkçe Kur'an meal-lerine bakıldığında gerçeğin çoğu zaman böyle olmadığı görülür. Bu durumu or- taya koyabilmek için *fitne*'nin Kur'an'daki kullanımlarına ve bunların Türkçe çe- virilerine bakmak gerekir.

1. İmtihan (Deneme/Sınama) Anlamıyla *Fitne* Kullanımları

Fitne kelimesi Kur'an'da en fazla imtihan (deneme/sınama) anlamıyla kulla- nılır. Kelimenin bu anlamıyla kullanıldığı ayetler şunlardır: 2. Bakara, 102; 6.En'âm, 53; 7. Arâf, 155; 8. Enfâl, 28; 9. Tevbe, 126; 17. İsrâ, 60; 20. Tâhâ, 40, 85, 90, 131; 21. Enbiyâ, 35, 111; 22. Hacc, 53; 25. Furkân, 20; 27. Neml, 47; 29. An- kebût, 2, 3; 37. Sâffât, 63; 38. Sâd, 24, 34; 39. Zümer, 49; 44. Duhân, 17; 54. Ka- mer, 27; 60. Mumtahine, 5; 64. Tegâbun, 15; 72. Cin, 17; 74. Muddessir, 31.

Bilindiği gibi Türkçe'de elliyi aşkın Kur'an çevirisi bulunmaktadır. Bu meal-lerin hepsine ayrı ayrı bakmak bir hayli zor olduğundan, genelde de bu mealle- rin birbirinin benzeri olmaları nedeniyle mevcutlar arasından sekiz tanesiyle ye- tineceğiz.¹¹

Yukarıda sure ismi ve ayet numaralarını verdiğimiz 27 yerde geçen *fitne* ve türevleri genelde Türkçe'ye 'imtihan' (sınama/deneme) şeklinde çevrilmektedir. Söz konusu ayetlerin 16'sında geçen *fitne* ve türevlerini mütercimler, Türkçe'de bu kelime kullanılıyor diye olduğu gibi aktarmamışlar, aksine ilgili *fitne* türevle- rini kullanıldığı bağlamı göz önünde bulundurarak, ya Arapça orijinli bir kelime olan 'imtihan' ile ya da dilimizde aynı anlamda kullanılan 'deneme' veya 'sına- ma' ile Türkçe'ye çevirmişlerdir. Böylece mütercimler, bu ayetlerde geçen *fitne* ve türevlerinin çevirisinde başarılı olmuşlardır. Ancak 27 ayetten 11 tanesinde mütercimlerin çeviride kullandıkları kelimelerde farklılık bulunmaktadır.

Tevbe suresinin 126. ayetinin çevirisinde H. Yazır, H. B. Çantay, ve A. Bulaç *yuftenûne* kelimesini "belâya çarptırılıyorlar" vb. ifadelerle çevirmişlerdir. Diğer mütercimler ise "imtihan edildiklerini" vb. şeklinde Türkçeleştirmişlerdir. Ayetin geçtiği bağlam göz önünde bulundurulduğunda söz konusu kelimenin "imtihan edildiklerini" vb. şeklindeki çevirisi doğru olmaktadır.

¹¹ Bu mealler şunlardır: Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili/Meal* (yay. haz. Selahattin Kaya vd.) Eser Neşriyat, İstanbul tsz.; Hasan Basi Çantay, *Kur'an-ı Hakîm ve Meal-i Kerîm*, İstanbul 1980; Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlamı*, DİB Yayınları, Ankara 1983; Sü- leyman Ateş, *Kur'an-ı Kerîm ve Yüce Meali*, Yeni Ufuklar, İstanbul, tsz.; Talat Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Meali*, Kılıç Kiapevi, Ankara, tsz.; Ali Bulaç, *Kur'an-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı*, Girişim Yayınları, İstanbul, tsz.; Ali Özek vd., *Kur'an-ı Kerîm ve Açıklmalı Meali*, Cidde 1987 (Bu meal, günümüzde Diyanet Vakfı tarafından yayımlanmaktadır); Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakîm ve Açıklmalı Meali*, İstanbul 1998.

Tâhâ suresi 90. ayetin çevirisinde A. Özek başkanlığındaki komisyon, A. Bulaç ve T. Koçyigit *fitintum* kelimesini “fitneye düşürüldünüz” vb. ifadelerle Türkçe’ye aktarmışlardır. Diğer mütercimler ise, aynı kelimeyi “sınandınız” vb. şekilde Türkçeleştirmişlerdir. Söz konusu kelimenin bağlamı göz önünde bulundurulduğunda, “fitneye düşürüldünüz” vb. fitne kelimesi kullanılarak yapılan çevirileri, bu kelimenin Türkçe’de uğradığı anlam daralması dikkate alındığında yanlış olmaktadır. Bu durumda ayetteki *fitintum* kelimesinin “imtihan olundunuz” veya “sınandınız” şeklindeki çevirisi doğru olmaktadır.

Keza, yukarıda sözü edilen diğer 11 ayetten geri kalanlarında da mütercimler arasında *fitne* kelimesinin çevirisinde birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu ayetlerde geçen *fitne* ve türevleri alıntı yaptığımız meallerde genelde ‘imtihan’ ‘deneme’, ‘sınama’ kelimelerinden biriyle karşılanmıştır. Ancak bazı mütercimler, *fitne* ve türevlerini örneğin 20. Tâhâ, 131’de “fitneye düşürmek” (H. Yazır/H. B. Çantay); 38. Sâd, 24’de “azâb/suikasd” (H. B. Çantay); 25. Furkân, 20’de “fitne kılmışsızdır” (H. Yazır); 60. Mumtahine, 5’de “fitne kılma/yapma” (H. B. Çantay, A. Özek vd.); 74. Muddessir, 31’de “fitne yaptık” (H. B. Çantay) gibi ifadelerle çevirmişlerdir. Söz konusu ayetlerin bağlamı ve Türkçe’de fitne kelimesinde meydana gelen anlam daralması dikkate alındığında bu ayetlerdeki *fitne* ve türevlerini ‘imtihan’ (deneme/sinama) kelimesiyle karşılamak gerekmektedir.

Öte yandan Sâffât suresinin 63. *innâ ce’alnâhu fitneten li’z-zâlimîn* ayetinde geçen *fitne* kelimesi mütercimler tarafından farklı anlamlarla Türkçe’ye çevrilmiştir. H. Yazır, A. Özek vd. söz konusu kelimeyi “fitne yaptık/kıldık” şeklinde çevirirken, H. B. Çantay, S. Ateş, A. Bulaç *fitne* kelimesinden sonra parantez içerisinde sınav ve imtihan kelimelerini kullanmışlardır. Diğer taraftan H. Atay-Y. Kutluay, T. Koçyigit ve S. Yıldırım *fitne* kelimesinin dert ve azap anlamlarını tercih etmişlerdir. Bu durumda, kelimenin ayette hangi bağlamda kullanıldığı üzerinde durulmalıdır. Acaba *fitne* kelimesi bu ayette imtihan mı yoksa dert-azap anlamıyla mı kullanılıyor? Ayetin siyak sibakı göz önünde bulundurulduğunda kelimedden imtihan (deneme/sinama) kastedildiği anlaşılır.¹² Bu ayette geçen *fitne* kelimesini “fitne yaptık/kıldık” şeklinde tercüme etmek ayeti anlamsızlaştırmakta, dolayısıyla Türkçe’de de bir anlam ifade etmemektedir.

2. Belâ (Musibet/Dert) Anlamıyla Fitne Kullanımları

Kur’an-ı Kerim’de üç yerde *fitne* belâ, musibet, dert ve zarar anlamıyla kullanılmıştır. Bu anlamda *fitne* kullanımının geçtiği ayetler şunlardır: 5. Mâide, 71; 22. Hacc, 11; 24. Nûr, 63. Bu ayetlerde söz konusu kelime *fitne* şeklinde geçmiş-

tir. Birinci ayetin anlamı “bir belâ olmayı te geçen *fitneyi* Tûlime “fitne kopma yanlış anlama gele

22. Hacc, 11. ayet tarafından “fitne is tercimler tarafından Bu ayetteki *fitne* kması, kelimenin Tî olmaktadır.

24. Nûr, 63. aye fitnenin isabet etmez içerisinde belâ lamıyla Türkçe’ye lamından koparılır etmeksizin olduğu virilerde kullanılan lamını koyduğumu cümle dilimizde bi olsa olsa insan ker

3. Saptırma (Ş

Fitne ve türevleri da kullanılmıştır. B 17. İsrâ, 73. İlgili ay tarafından “fitneye ise *fitne* kelimesini bağlamından anlar sılla “fitneye düşm

Mâide suresinin mı Türkçe’ye şaşırt bir çevirmen ayette mayarak çeviride i çen *bi fâtinîn* ifade

¹² Bu anlam için bkz. Kurtubî, *el-Câmi’ li ahkâmî’l-kur’ân*, Kahire 1967, XV. 86; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Kahire 1953, IV. 36; Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Feza Gazetecilik, İstanbul, tsz. VI. 437; Mevdûdî, *Tefhimu’l-Kur’an* İstanbul 1991, V. 22-23.

¹³ Bu anlam için bkz. Kurtubî, *a.g.e.* VI. 247; H.

¹⁴ Bu konuda bkz. Tah

ğündaki komisyon, A. Bu-
ürüldünüz” vb. ifadelerle
kelimeyi “sınandınız” vb.
ıglamı göz önünde bulun-
mesi kullanılarak yapılan
ılması dikkate alındığında
mesinin “imtihan olundu-
ktadır.

alanlarında da mütercim-
lıklar bulunmaktadır. Söz
ğımız meallerde genelde
arşılanmıştır. Ancak bazı
31’de “fitneye düşürmek”
(H. B. Çantay); 25. Fur-
te, 5’de “fitne kılma/yap-
“fitne yaptık” (H. B. Çan-
bağlamı ve Türkçe’de fit-
te alındığında bu ayetler-
elimesiyle karşılamak ge-

eten li’z-zâlimîn ayetinde
amlarla Türkçe’ye çevril-
ie yaptık/kıldık” şeklinde
inden sonra parentez içe-
Diğer taraftan H. Atay-Y.
t ve azap anlamlarını ter-
ağlamda kullanıldığı üze-
ihan mı yoksa dert-azap
ünde bulundurulduğunda
ılır.¹² Bu ayette geçen *fit-*
mek ayeti anlamsızlaştır-
mektedir.

mları
t ve zarar anlamıyla kul-
r şunlardır: 5. Mâide, 71;
ne *fitne* şeklinde geçmiş-

67, XV, 86; Zemahşerî, *el-Keş-*
Gazetecilik, İstanbul, tsz. VI.

tir. Birinci ayetin çevirisinde mütercimler H. B. Çantay, A. Özek vd. ve S. Yıldırım “bir belâ olmayacak vb.” ifadeler kullanmışlardır. Diğer çevirmenler ise ayette geçen *fitneyi* Türkçe’ye “bir fitne kopmayacak vb.” şeklinde aktarmışlardır. Bu ayette *fitne*; belâ, musibet, dert vb. anlamda kullanılmaktadır.¹³ Bu durumda kelime “fitne kopmayacak” vb. ifadelerle, olduğu gibi aktarıldığında Türkçe’de yanlış anlama geleceği muhakkaktır.

22. Hacc, 11. ayette geçen *fitne* kelimesi H. Yazır, H. B. Çantay ve A. Bulaç tarafından “fitne isabet ederse” şeklinde Türkçe’ye aktarılmış, ancak diğer mütercimler tarafından musibet, belâ, kötülük ve sıkıntı kelimeleriyle çevrilmiştir. Bu ayetteki *fitne* kelimesinin Türkçe’ye tercüme edilmeden olduğu gibi aktarılması, kelimenin Türkçe’deki dar anlamı göz önünde bulundurulduğunda yanlış olmaktadır.

24. Nûr, 63. ayette geçen *fitne* kelimesini yalnızca A. Bulaç çevirmeyerek “bir fitnenin isabet etmesinden” ifadesiyle Türkçe’ye aktarmıştır. H. B. Çantay parantez içerisinde belâ kelimesini vermiştir. Diğer mütercimler ise kelimeyi belâ anlamıyla Türkçe’ye çevirmişlerdir. Bu ayetin de önceki iki ayette olduğu gibi bağlamından koparılması ve *fitne* kelimesinin Türkçe’de daralan anlamına dikkat etmeksizin olduğu gibi çeviride kullanılması yanlış olmaktadır. Ayrıca bu tür çevirilerde kullanılan *fitne* kelimesinin yerine Türkçe’deki kargaşa ve karışıklık anlamını koyduğumuzda hem ayetlerin anlamı tamamen değişmekte, hem de cümle dilimizde bir anlam ifade etmemektedir. Zira, kişiye kargaşa isabet etmez, olsa olsa insan kendisini kargaşa veya karışıklık içerisinde bulur.

3. Saptırma (Şaşırtma/Kandırma/İnkâr) Anlamıyla Fitne Kullanımları

Fitne ve türevleri beş ayette saptırma, şaşırtma, kandırma ve inkar anlamında kullanılmıştır. Bu ayetler şunlardır: 5. Mâide, 41-49; 37. Sâffât, 162; 7. Arâf, 27 ve 17. İsrâ, 73. İlgili ayetlerden ilkinde geçen *fitnetuhû* ibaresi H. Yazır ve A. Bulaç tarafından “fitneye düşmesini” şeklinde Türkçe’ye aktarılmış, diğer mütercimler ise *fitne* kelimesinin şaşırtmak, saptırmak anlamını tercih etmişlerdir. Kelimenin bağlamından anlamının saptırmak, şaşırtmak olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴ Dolayısıyla “fitneye düşmek” ifadesi ayetin anlamını başka mecralara çekmektedir.

Mâide suresinin 49. ayetinde geçen *yeftinûke* ibaresini mütercimlerin tamamı Türkçe’ye şaşırtma ve saptırma şeklinde çevirmişlerdir. Başka bir deyişle hiç bir çevirmen ayette kullanılan *fitne* türevini Türkçe’de ‘fitne’ kelimesiyle karşılamayarak çeviride isabet etmiştir. Öte yandan Sâffât suresinin 162. ayetinde geçen *bi fâtinîn* ifadesini H. B. Çantay ve A. Bulaç “fitneye sürükleyecek” şeklinde

¹³ Bu anlam için bkz. Taberî, *Câmi’u’l-beyân*, Kahire, 1968, VI. 312; Zemahşerî, *age*. I. 516; Kurtubî, *a.g.e.* VI. 247; Haseneyn Muhammed Mahlûf, *Kelîmâtul-kur’an*, Beyrut, tsz. s. 68.

¹⁴ Bu konuda bkz. Taberî, *a.g.e.* VI. 238; Kurtubî, *a.g.e.*, VI. 182; H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 66.

Türkçe'ye aktarmışlardır. Diğer mütercimler ise aynı ifadeyi, kandırmak, azdırmak, saptırmak, yoldan çıkarmak gibi kelimelerle Türkçe'ye çevirmişlerdir. *Fâtın* kelimesi bu ayette saptıran, azdıran, yoldan çıkaran anlamında kullanılmıştır.¹⁵ Dolayısıyla bu kelimenin "fitneye sürükleyecek" şeklinde sözde çevirisi Türkçe'de bir anlam ifade etmemektedir.

7. A'râf, 27. ayette geçen *lâ yeftinennekum* ibaresi Türkçe meallerde "belâya uğratma/düşürme" vb. ifadelerle verilmektedir. Sadece H. Atay-Y. Kutluay'ın hazırladıkları mealde söz konusu ibare "sizi de şaşırtmasın" şeklinde tercüme edilmiştir. Ayette kullanılan *fitne* türevi, şaşırtma, saptırma anlamındadır.¹⁶ Dolayısıyla kelimenin 'belâ' şeklinde Türkçe'ye çevrilmesi doğru olmamaktadır. Nitekim bu ayetin İngilizce çevirilerinde de saptırma anlamı tercih edilmiştir.¹⁷

17. İsrâ', 73. ayette geçen *le yeftinûneke* ibaresi de kandırma, aldatma anlamında kullanılmıştır. H. Yazır, H. B. Çantay, T. Koçyiğit ve A. Bulaç bu ibareyi "fitneye düşüreceklerdi" şeklinde Türkçe'ye aktarmışlardır. S. Ateş *fitne*'nin 'baskı' anlamını tercih etmiştir. H. Atay-Y. Kutluay *fitneyi* 'ayırma' diye çevirmişlerdir. A. Özek vd. ile S. Yıldırım ise kelimenin saptırmak, kandırmak anlamını tercih etmişlerdir. *Fetene* 'an ayetteki bağlamında aldatmak, alıkoymak, uzaklaştırmak anlamına gelmektedir.¹⁸ Dolayısıyla *fitnenin* tercüme edilmeden aynen Türkçe'ye aktarılması veya 'baskı' diye çevirilmesi doğru olmamaktadır. Bu ayette geçen *fitne* kelimesini aldatmak, saptırmak, ayırmak (uzaklaştırmak, alıkoymak) şeklinde Türkçe'ye çevirmek mümkündür.

4. Delilik (Cinnet) Anlamında *Fitne* Kullanımı

Fitne kelimesi *meftûn* şeklinde Kalem suresinin 6. ayetinde kullanılmıştır. Bu kelime kullanıldığı bağlamda delilik, cinnet anlamına gelmektedir.¹⁹ Nitekim meallerde kelimenin bu anlamı dikkate alınmıştır. Ne var ki, S. Ateş bu kelimeyi "fitnelenmiş (cinlere çarpılmış, deliliğe yakalanmış) olduğunu" şeklinde Türkçe'ye çevirmiştir. "Fitnelenmiş olmak" dilimizde bir anlam ifade etmemektedir. Bu nedenle parantez içerisinde verilen anlam tercih edilmelidir. Keza, A. Bulaç *mef-tûn* kelimesini "fitneye tutulup çıldırdığını" ifadesiyle Türkçe'ye çevirmiştir. Çıldırma kelimesi ayette geçen *meftûn* kelimesini karşılayabilir. Ancak "fitneye tutulmak" ifadesinin Türkçe'de bir anlamı yoktur.

¹⁵ Bu anlam için bkz. Taberî, *a.g.e.*, XXIII. 109; Kurtubî, *a.g.e.*, XV. 135; Zemahşerî, *a.g.e.*, IV. 150; H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 279.

¹⁶ Bu anlam için bkz. H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁷ Bu konuda bkz. M. M. Pickthall, *The Meaning of the Glorious Koran*, London, tsz. s. 123; A. J. Arberry, *The Koran Interpreted*, London 1964, s. 145.

¹⁸ Bu anlam için bkz. Zemahşerî, *a.g.e.*, II. 533; Kurtubî, *a.g.e.*, X. 300; H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 169.

¹⁹ Bu anlam için bkz. Taberî, *a.g.e.*, XXIX. 19; Kurtubî, *a.g.e.*, XVIII. 229; Zemahşerî, *a.g.e.*, IV. 469; H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 375. *Mef-tûn* kelimesi İngilizceye de bu anlamda çevrilmiştir. Bu konuda bkz. Pickthall, *a.g.e.*, s. 410; Arberry, *a.g.e.*, s. 599.

5. Azap (Yakılma)

Fitne ve türevleri 8. Enfâl, 25. ayette kullanılmıştır. 8. Enfâl, 25. ayette "fitne" kelimesi "kayın" şeklinde aktarılmıştır.²⁰ Bununla birlikte Allah'a ve elçisine inananlar için söz ediyor ve inananları rerek sona eriyor. Üzülünce kındırıyor, sakındırıyor, kesi kapsayacağını haber vererek bitiyor.

8. Enfâl, 25. ayette *fitne*'den maksadın 'azap' değil, 'azab' değil, 'azab' ama, azabı kimse istemiyor, çekleşen ceza ise, köle sına duyarsız olan he önçülü olmaktadır. E tarılması hem ayetin 'fitne'deki anlamı açısından

Bu anlamda Kur'an'da ilk ayetin çevirisinde kulma anlamında çeviri gibi Türkçe'ye aktarılması ise S. Ateş tarafından vermişlerdir. S. Yıldırım doğru anlamını sonuna gelmesi için can attığı tüm fitnenizi, tadın d ifadelere gerek yoktu lamı dikkate alınınca rusunu sormak gerek

6. Cevap (Mazeret)

Fitne kelimesi 6. lüklerde rastlayamadı de bu kelimenin *kufi*

²⁰ Bu anlamlar için bkz. Z.

²¹ Bu anlam için bkz. Zen

nı ifadeyi, kandırmak, azdır-
Türkçe'ye çevirmişlerdir. Fâ-
karan anlamında kullanılmış-
cek" şeklinde sözde çevirisi

esi Türkçe meallerde "belâya
ece H. Atay-Y. Kutluay'ın ha-
nasın" şeklinde tercüme edil-
ırma anlamındadır.¹⁶ Dolayı-
loğru olmamaktadır. Nitekim
ı tercih edilmiştir.¹⁷

de kandırma, aldatma anla-
yığıt ve A. Bulaç bu ibareyi
ışlardır. S. Ateş *fitne*'nin 'bas-
rı 'ayırma' diye çevirmişler-
mak, kandırmak anlamını ter-
latmak, alıkoymak, uzaklaş-
ı tercüme edilmeden aynen
oğru olmamaktadır. Bu ayet-
mak (uzaklaştırmak, alıkoyma-

mi

5. ayetinde kullanılmıştır. Bu
una gelmektedir.¹⁹ Nitekim
ve var ki, S. Ateş bu kelime-
ş) olduğunu" şeklinde Türk-
am ifade etmemektedir. Bu
melidir. Keza, A. Bulaç *mef-*
e Türkçe'ye çevirmiştir. Çıl-
ılayabilir. Ancak "fitneye tu-

IV. 135; Zemahşerî, *a.g.e.*, IV. 150;

5 *Koran*, London, tsz. s. 123; A. J.

İ. 300; H. M. Mahlûf, *a.g.e.*, s. 169.

III. 229; Zemahşerî, *a.g.e.*, IV. 469;
ı anlamda çevrilmiştir. Bu konuda

5. Azap (Yakılma/Ateşe Atılma) Anlamında *Fitne* kullanımları

Fitne ve türevleri azap, ateşe atılma, yakılma anlamında üç ayette kullanılmıştır. 8.Enfâl,25. ayette geçen *ve'ttekû fitneten* ibaresi Türkçe'ye "fitneden sakının" şeklinde aktarılmıştır. Bu ayette geçen *fitne* kelimesine genelde iki anlam yüklenmiştir.²⁰ Bunlardan ilki günah, ikincisi azap'dır Bir önceki ayet, inananları Allah'a ve elçisine icabet etmeye çağırıyor, Allah'ın insan üzerindeki kudretinden söz ediyor ve insanların ahirette Allah'ın huzurunda toplanacaklarını bildirerek sona eriyor. Üzerinde durduğumuz 25. ayet ise, inananları bir şeyden sakındırıyor, sakındırdığı şeyin gerçekleştiğinde yalnızca zulmedenleri değil herkesi kapsayacağını bildiriyor ve Allah'ın cezalandırmasının şiddetli olduğunu haber vererek bitiyor.

8. Enfâl, 25. ayeti bir önceki ayetle birlikte değerlendirdiğimizde sözü edilen *fitne*'den maksadın 'azap' olduğu anlaşılıyor. İnsanlara isabet eden ya da dokunan günah değil, azaptır. Çünkü insanlar günahı kendi hür iradeleriyle işlerler, ama, azabı kimse istemez. Toplumda yaygınlaşan günahların sonucunda gerçekleşen ceza ise, kötülük yapanları, günah işleyenleri ve bunların yaygınlaşmasına duyarsız olan herkesi kapsar. Olaya bu açıdan bakıldığında günah, azabın öncülü olmaktadır. Dolayısıyla ayetin Türkçe'ye "fitneden sakının" şeklinde aktarılması hem ayetin özgün anlamı bakımından, hem de *fitne* kelimesinin Türkçe'deki anlamı açısından yanlış olmaktadır.

Bu anlamda Kur'an'da geçen diğer iki ayet ise 51.Zâriyât,13 ve 14. ayetlerdir. İlk ayetin çevirisinde mütercimlerin tamamı *yufetenûn* kelimesini ateşe atılma/sokulma anlamında çevirmişlerdir. Hiç bir çevirmen ayetteki *fitne* kelimesini olduğu gibi Türkçe'ye aktarmamıştır. Dolayısıyla doğru olan yapılmıştır. 14. ayetin çevirisinde ise S. Ateş, A. Bulaç ve S. Yıldırım "fitnenizi tadın" vb. ifadelerle yer vermişlerdir. S. Yıldırım bu ayetin çevirisini benzer ifadelerle uzatmış ve ayetin doğru anlamını sonunda vermiştir. Esasen bu ayeti S. Yıldırım'ın kullandığı "işte gelmesi için can attığınız azap" ifadesi karşılamaktadır. Dolayısıyla "tadın bakalım fitnenizi, tadın dünyada kaydattığınız fitne ateşinin neticesini!" şeklindeki ifadelerle gerek yoktur. Zira *fitne* kelimesinin Türkçe'deki kargaşa, karışıklık anlamı dikkate alınınca "tadın fitnenizi" cümlesinden sonra insan neyi tadacak? sorusunu sormak gerekmez mi?

6. Cevap (Mazeret/Çare)Anlamında *Fitne* Kullanımı

Fitne kelimesi 6. Enâm,23. ayette gerek klasik, gerekse modern Arapça sözlüklerde rastlayamadığımız bir anlamda kullanılmaktadır. Her ne kadar tefsirlerde bu kelimenin *kufr* anlamına geldiği söylene de²¹ bu anlam kelimenin kulla-

²⁰ Bu anlamlar için bkz. Zemahşerî, *a.g.e.*, II. 165; Kurtubî, *a.g.e.*, VII. 392; el-İsfahânî, *a.g.e.*, s. 372.

²¹ Bu anlam için bkz. Zemahşerî, *a.g.e.*, II. 9; Kurtubî, *a.g.e.*, VI. 402.

esi bu ayette cevap, mazeret, nenin cevap anlamında kullanılmaktadır. Bu ayette geçen *fitne* kelimesi savaşa katılmak istemeyen Müslümanlar hakkındaki köse, zaten münafıklardan "bana edilmektedir. Tefsirler bu şahıslara göre bu şahıs Hz. Peygamber'e gidersem sarışın kadınlar istemiştir. Bir başka rivayet Peygamber'e şöyle der: "Ensâr receğimi bilir, ben size malım-

ibaresini mütercimler genelde kullanırlar. Bu ayetteki *fitne* kelimesi savaşa katılmak istemeyen Müslümanlar hakkındaki köse, zaten münafıklardan "bana edilmektedir. Tefsirler bu şahıslara göre bu şahıs Hz. Peygamber'e gidersem sarışın kadınlar istemiştir. Bir başka rivayet Peygamber'e şöyle der: "Ensâr receğimi bilir, ben size malım-

ineye düşürme" şeklindeki çeviriler. H. Yazır bu ayetteki *lâ tefir* etmiştir. Ancak yukarıda yaptığımız gibi iki ayrı *fitne* kullanımını olmaktadır.

de rastlanır. Bkz. Taberî, a.g.e., VII.

etler için bkz. Taberî, a.g.e., X. 148-

8. Savaşma (Öldürme) Anlamında Fitne Kullanımları

4. Nisâ' suresi 91. ayette geçen *fitne* kelimesi savaşma, öldürme anlamında kullanılmıştır.²⁵ Buna rağmen mütercimlerden S. Yıldırım dışındakiler ayetteki *kulle mâ ruddü ilâ'l-fitneti* ifadesini "fitneye itilseler/götürülseler/çağırıldıklarında" vb. şeklinde Türkçe'ye aktarmışlardır. Aynı ifadeyi S. Yıldırım "bunlar ne zaman Müslümanlarla savaşmaya çağrılırsalar" diye tercüme etmiştir. *Fitne* kelimesinin kullanıldığı bağlam dikkate alındığında ifadenin bu şekilde çevirisi doğru olmaktadır. Öte yandan diğer mütercimlerin yaptıkları gibi *fitne* kelimesini olduğu gibi Türkçe'ye aktarmak anlam bakımından doğru değildir.

Keza, 33. Ahzâb, 14. ayette geçen *fitne* kelimesi de Müslümanlarla savaşma anlamında kullanılmaktadır. Ayette münafıklardan söz edilmektedir. Önceki ayetlerde münafıkların Hendek savaşında takındıkları tavır anlatılmaktadır. Bu ayette de, düşman üzerlerine her taraftan saldırırsa ve onlardan (münafıklardan) Müslümanlarla savaşmaları istense bunu kısa bir tereddütten sonra yapacakları bildirilmektedir. Ayetin bağlamından *fitne* kelimesinin savaş anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır.²⁶ Bu ayetin çevirisinde A. Özek vd. T. Koçyiğit *fitne* kelimesine 'savaşma' anlamı vermişlerdir. S. Ateş kelimenin 'baskı' ve 'işkence' anlamını tercih etmiştir. H. Yazır, H. B. Çantay, H. Atay-Y. Kutluay ve A. Bulaç kelimeyi aynen Türkçe'ye aktarmışlardır. H. B. Çantay dipnotta *fitne* kelimesini "dinden dönmeleri ve Müslümanlarla savaşmaları" şeklinde açıklamıştır.

Ayetteki *fitne* kelimesinin "fitne çıkarmak" diye Türkçe'ye aktarılması dilimiz bakımından doğru değildir. Öte yandan münafıklar için gerçekte kabullenmedikleri bir dinden dönmeleri zaten söz konusu olamaz. Ayette sözü edilen durumun gerçekleşmesi halinde münafıkların müslümanlara baskı yapmaları da düşünülemez. Böyle bir durumda münafıkların müslümanların köklerini kazımak isteyecekleri muhakkaktır.

9. Fitne Anlamında Fitne Kullanımları

Fitne kelimesi üç ayette kargaşa, karışıklık, fesat, başka bir deyişle, Türkçe'deki 'fitne' anlamıyla kullanılmıştır. 3. Al-i İmrân, 7; 9. Tevbe, 47 ve 48. ayetlerde geçen *fitne* kelimesinin bağlamı kelimenin söz konusu anlamını tercih etmemizi zorunlu kılmaktadır. Bu ayetlerin çevirisinde mütercimlerin tamamı isabet etmişlerdir. Genelde ilk ayeti "fitne çıkarmak" ve "fitne aramak" ifadesiyle tercüme etmişlerdir. 9. Tevbe, 47. ayeti, metinde *fitne* kelimesinden sonra 'fesâd' da zikredildiğinden; "fitne ve büyük kargaşa" veya "fitne ve büyük bir fesat" şeklinde tercüme edilmiştir. Bir sonraki ayet ise "fitneye uğratmak", "birbirine düşür-

²⁵ Bu anlam için bkz. Zemahşerî, a.g.e., I. 425.

²⁶ Bu anlam için bkz. Zemahşerî, a.g.e., III. 418; H. M. Hallâf, a.g.e., s. 255.

mek" vb. şekillerde çevrilmiştir. Esasen bu ayetlerde geçen *fitne* kelimesine 'fitne' anlamından başka bir anlam yüklemek yanlış olurdu.

10. Baskı (İşkence/Eziyet/Kötülük) Anlamında *Fitne* Kullanımları

Fitne kelimesi imtihan anlamından sonra Kur'an'da en fazla baskı, işkence eziyet, kötülük anlamıyla aşağıdaki onbir ayette kullanılır. 2. Bakara, 191, 193, 217; 4. Nisâ, 101; 8. Enfâl, 39; 10. Yûnus, 83, 85; 16. Nahl, 110; 29. Ankebût, 10; 57. Hadîd, 14 ve 85. Burûc, 10.

Bu ayetlerden 4. Nisâ, 101 ve 57. Hadîd, 14'de geçen *fitne* türevlerini mütercimler genelde "fenalık", "kötülük" ve "eziyet" şeklinde çevirmişlerdir. İlk ayetin çevirisinde *fitne* kelimesi, olduğu gibi Türkçe'ye aktarılmıştır. İkinci ayette geçen *fitne* türevini H. Yazır ve A. Bulaç "fitneye soktunuz/düştünüz" şeklinde, tercüme etmeksizin dilimize aktarmışlardır. Kelimenin Türkçe'deki kargaşa, karışıklık anlamı ve ayetin bağlamı dikkate alındığında bu tür bir aktarım doğru olmamaktadır.

Öte yandan 10. Yûnus, 83-85; 16. Nahl, 110; 29. Ankebût, 10; 85. Burûc, 10. ayetlerde geçen *fitne* kullanımlarını mütercimler genelde 'işkence' kelimesiyle çevirmişlerdir. 10. Yûnus, 83. ayetin çevirisinde *fitne* kelimesi geçmemektedir. H. Yazır, S. Ateş işkence kelimesi yerine 'kötülük' H. B. Çantay, A. Bulaç 'belâ'; H. Atay-Y. Kutluay 'fenalık' sözcüklerini kullanmışlardır. Ancak farklı kelime kullanımı anlamı değiştirmemektedir. Keza, 16. Nahl, 110. ayetin çevirisinde de *fitne* kelimesi hiç geçmemektedir. Bu ayetteki *fitne* türevinin çevirisinde de mütercimler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu kelimeyi H. B. Çantay, A. Bulaç ve S. Yıldırım 'işkence'; H. Yazır, H. Atay-Y. Kutluay ve A. Özek vd. 'eziyet'; T. Koçyiğit ise 'zulüm' şeklinde Türkçe'ye tercüme etmişlerdir. Şüphesiz bu farklılık anlamı etkilememektedir.

85. Burûc, 10. ayetin çevirisinde de genelde mütercimler işkence kelimesini tercih etmişlerdir. T. Koçyiğit ise bu kelimeyi 'belâ' olarak çevirmiştir. Bu ayetin en ilginç çevirisi A. Özek vd.'nin mealinde görülür. Söz konusu mealde *fitne* kelimesi "fitne yoluyla işkence edip" şeklinde çevrilmiştir. Bu ifadede işkence kelimesi geçtiğinden ayrıca "fitne yoluyla" sözüne gerek yoktur. Esasen mealdeki bu cümle okunduğunda, okuyucu ister istemez "fitne yoluyla işkence nasıl olur?" diye sormadan edemez.

10. Yûnus, 85 ve 29. Ankebût, 10. ayetlerde de *fitne* kelimesi işkence, eziyet, baskı vb. anlamında kullanılmıştır.²⁷ Ancak bu iki ayetin çevirisinde bazı mütercimlerin *fitne* kelimesini olduğu gibi Türkçe'ye aktardıkları görülür. İlk ayeti H. Yazır "fitneye düşürme"; H. B. Çantay, A. Bulaç, A. Özek vd. ve T. Koçyiğit "fitne

Fitne Katilden Beter

konusu yapma/kulm dir. S. Ateş parantez kencesiyle deneme" olarak "o zalim kimsenin ayetteki işkence, gında "fitnesine düşü ifade etmemektedir.

29. Ankebût, 10. mını ön plana çıkar mesini olduğu gibi 1 anlamını parantez iç mesinin çevrilmeden nın çevrilmesi gerek

2. Bakara, 193 ve ayette de ve *kâtîlûhu* te geçen *fitne* kelimeleri için yapılan 2 cimler *fitne* kelimesi Böylece ayetler Türktin çevirisinde "işker kalamıştır. Ne var ki vermiştir. Kuşkusuz, si bir çelişkidir.

2. Bakara, 191. a surenin 217. ayetind ayetlerden ilki "fitne dürmekten daha kötünden sonra parantez kelimesinin işkence miştir: "dinden dönd

İkinci ayette ise g den daha büyüktür" dır. Bu ayetin çeviris

²⁷ Bu anlam için bkz. Taberî, a.g.e., XI. 152; Zemahşerî, a.g.e., II. 285.

²⁸ Bu anlam için bkz. Zerrut 1990, V. 113. Bu ay tir. Hatta bu görüş isim dikkate alındığında basl sindeyiz.

erde geçen *fitne* kelimesine 'fit-
ş olurdu.

nında Fitne Kullanımları

ıran'da en fazla baskı, işkence
kullanılır. 2. Bakara, 191, 193,
16. Nahl, 110; 29. Ankebût, 10;

geçen *fitne* türevlerini müter-
eklinde çevirmişlerdir. İlk aye-
e'ye aktarılmıştır. İkinci ayette
soktunuz/düştünüz" şeklinde,
enin Türkçe'deki kargaşa, ka-
da bu tür bir aktarım doğru ol-

9. Ankebût, 10; 85. Burûc, 10.
genelde 'işkence' kelimesiyle
ne kelimesi geçmemektedir. H.
B. Çantay, A. Bulaç 'belâ'; H.
dır. Ancak farklı kelime kulla-
110. ayetin çevirisinde de *fitne*
revinin çevirisinde de müter-
neyi H. B. Çantay, A. Bulaç ve
re A. Özek vd. 'eziyet'; T. Koç-
erdir. Şüphesiz bu farklılık an-

ütercimler işkence kelimesini
olarak çevirmiştir. Bu ayetin
Söz konusu mealde *fitne* ke-
miştir. Bu ifadede işkence ke-
erek yoktur. Esasen mealdeki
"fitne yoluyla işkence nasıl

fitne kelimesi işkence, eziyet,
ayetin çevirisinde bazı müter-
lardıkları görülür. İlk ayeti H.
Özek vd. ve T. Koçyiğit "fitne

konusu yapma/kılma"; S. Ateş ise "fitne yapma" şeklinde Türkçe'ye çevirmişler-
dir. S. Ateş parantez içerisinde kelimenin işkence anlamına atıfla "bizi onların iş-
kencesiyle deneme" demiştir. S. Yıldırım çeviride *fitne* kelimesini hiç kullanma-
yarak "o zalim kimselerin işkenceleri ile imtihan etme" demiştir. *Fitne* kelimesi-
nin ayetteki işkence, zulüm bağlamı ve kelimenin Türkçe anlamı dikkate alındı-
ğında "fitnesine düşürme", "fitne konusu yapma" vb. sözler Türkçe'de bir anlam
ifade etmemektedir.

29. Ankebût, 10. ayetin çevirisinde mütercimlerin işkence, eziyet, azap anla-
mını ön plana çıkardıkları görülür. H. Yazır, H. B. Çantay ve A. Bulaç *fitne* keli-
mesini olduğu gibi Türkçe'ye aktarmışlardır. Ancak A. Bulaç kelimenin işkence
anlamını parantez içerisinde vermiştir. Önceki ayetlerde olduğu gibi *fitne* keli-
mesinin çevrilmeden aktarılması yerine, diğer mütercimlerin yaptığı gibi anlamı-
nın çevrilmesi gerekirdi.

2. Bakara, 193 ve 8. Enfâl, 39. ayetler arasında aynılık söz konusudur. Her iki
ayette de *ve kâtilûhum hattâ lâ tekûne fitnetun* ifadesi geçmektedir. Bu iki ayet-
te geçen *fitne* kelimesinin inanca yapılan baskı ve inananlara dinlerinden dön-
meleri için yapılan zulüm ve işkence olduğu aşikardır.²⁸ Ancak genelde müter-
cimler *fitne* kelimesini çevirmek yerine olduğu gibi aktarmayı tercih etmişlerdir.
Böylece ayetler Türkçe'de anlaşılmasız olmuştur. S. Yıldırım 2. Bakara, 193. aye-
tin çevirisinde "işkence ortadan kalkıp" ifadesine yer vererek doğru anlamı ya-
kalamıştır. Ne var ki 8. Enfâl, 39. ayetteki aynı ifadeyi "fitne kalmayıp" şeklinde
vermiştir. Kuşkusuz, iki ayrı ayetteki aynı ifadenin farklı şekilde tercüme edilme-
si bir çelişkidir.

2. Bakara, 191. ayette *ve'l-fitnetu eşeddu mine'l-katl* ifadesi geçerken, aynı
surenin 217. ayetinde *ve'l-fitnetu ekberu mine'l-katl* ibaresi yer almaktadır. Bu
ayetlerden ilki "fitne öldürmeden daha beterdur" veya "fitne çıkarmak adam öl-
dürmekten daha kötüdür" şeklinde tercüme edilmektedir. S. Ateş 'fitne' kelime-
sinden sonra parantez içerisinde 'baskı' anlamını vermektedir. Bu ayetteki *fitne*
kelimesinin işkence anlamını tercih eden S. Yıldırım ise ayeti şöyle tercüme et-
miştir: "dinden döndürmek için işkence yapmak, adam öldürmekten beterdur."

İkinci ayette ise genelde mütercimler "fitne katilden de beterdur", "fitne katil-
den daha büyüktür" vb. ifadelerle *fitne* kelimesini tercüme etmeden aktarmışlar-
dır. Bu ayetin çevirisinde de S. Ateş parantez içerisinde "baskı yapmak" ifadesi-

²⁸ Bu anlam için bkz. Zemahşerî, a.g.e., I. 178; Kurtubî, a.g.e., II. 354; Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*, Bey-
rut 1990, V. 113. Bu ayetlerde geçen *fitne* kelimesinden küfr ve şirkin kastolunduğu söylenmiş-
tir. Hatta bu görüş isimlerini verdiğimiz tefsirlerde öncelikle zikredilir. Ancak ayetlerin bağlamı
dikkate alındığında baskı ve işkence anlamının çeviride kullanılmasının isabetli olacağı düşünce-
sindeyiz.

ni kullanmıştır.²⁹ Ayette geçen *fitne* kelimesini yalnızca S. Yıldırım çevirerek şöyle demiştir: "Dinden döndürmek için işkence, öldürmekten beterdir."

Bu iki ayette geçen *fitne* kelimesini olduğu gibi Türkçe'ye aktarmak, kelimenin dilimizdeki kargaşa, kanışıklık anlamı göz önünde bulundurulduğunda yanlış olmaktadır. Bu durumda ayeti başka mecralara çekmek mümkündür. Nitekim meallerdeki bu tarz çeviriyi siyasetçiler zaman zaman kendilerine malzeme yapmaktadırlar. Benzer iki ayetin tam tersi bir anlamda rakipleri susturmak üzere politik malzeme yapıldığını gösterebilmek için kelimenin kullanıldığı bağlam üzerinde durmak gerekir.

Fitne kelimesi Bakara suresinin 191 ve 217. ayetlerinde aynı anlamda kullanılmaktadır. Genelde müfessirler bu, kelimeye ilk olarak "kufr/şirk" anlamını vermektedirler. İkinci olarak ise *fitnenin* baskı, zulüm ve işkence anlamı zikredilmektedir.³⁰ Bu durumda hangi anlam çeviride tercih edilmelidir? Böyle bir tercihi yapabilmek için ayetlerin bağlamına ve nüzûl sebeplerine bakmamız kaçınılmaz olmaktadır. *Fitne* kelimesi Bakara suresinin 191 ve 193. ayetlerinde aynı bağlam içerisinde kullanılmıştır. 190-194. ayetler, Müslümanlara kendileriyle savaşınlara karşı savaşma izni vermekte, onlara Mekke'den kendilerini sürenlere aynı şekilde karşılık verme hakkı tanımaktadır. Ayrıca Müslümanlara Kabe'ye saldırı olmadıkça kafirlerle harp etmemeleri emredilmekte ve Haram aylarda riayet edilmesi gereken savaş âdabından bahsedilmektedir. İşte *fitne* kelimesi 191 ve 193. ayetlerde böyle bir bağlamda kullanılmaktadır. Keza, bu surenin 217. ayetinde geçen *fitne* kelimesi de Haram aylarda savaştan, Allah'ın yolundan insanları alıkoymadan ve O'nu inkardan söz etmektedir. Aynı şekilde Enfâl suresinin 38. ayetinde kafirlerin yaptığı düşmanlıklar anlatılmakta, ardından *fitne* kelimesinin geçtiği 39. ayet gelmektedir. Kısacası, bu dört ayet, kafirlerin Müslümanlara yaptıkları zulümlerden, onları dinlerinden döndürmek için yaptıkları baskılardan söz eden bir bağlamda zikredilmiştir.

Ayetlerin geçtiği bağlama değindikten sonra 2. Bakara, 217. ayetin nüzûl sebebi olarak zikredilen rivayete temas etmek, konunun anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Hz. Peygamber Abdullah b. Cahş komutasında bir gruba Mekke ile Taif arasındaki Nahle bölgesine gitmelerini ve orada müşrikler hakkında bilgi toplamalarını ister. Bu grup ile o bölgeden geçen müşriklere ait bir kervan arasında savaşın yasak olduğu Haram aylarda çatışma çıkar. Müslümanlar Amr b. el-Hadramî adındaki müşriği öldürürler, ayrıca iki kişiyi esir alırlar ve elde ettikleri ga-

nimetlerle birlikte *Medî* dediği halde bu olay *ge* aylarda savaşmayı *hela* olarak bu ayet *nâzil ola* dirilir. Ayrıca Allah *yolu* cid-i Haram'ın *ziyaretin* da büyük günah *oldu* dönmeleri için yapılan *mekten* daha beter *oldu*

2. Bakara, 217. ayetir ki, işkence ve zulüm ol dar müfessirler kelimen da *fitneyi*, Müslümanlar ler ve baskılar şeklinde 39. ayetlerde geçen *fit* fessirler aynı şekilde yo ken Zemahşerî şöyle di

İnsana yapılan ba hikmet sahibi kims tendiği şeydir" diy baskı ve işkence n

Mevdudî 2. Bakara, anlama götürerek şöyle

Burada kelime, All ven gibi şartlara sa nedenle Müslümal ve özgürlüğü sağl

Diğer taraftan *el-fit* beterdir" "*fitne* çıkarma çe'ye aktarmak mantıklık anlamıyla) adam öl varabileceği en kötü se terdir denildiğinde, bir lı görülmüş olur ki, bu

²⁹ S. Ateş mealinin 1977 baskısında *fitne* kelimesinin baskı anlamını parantez içerisinde vermemiştir. Sonraki yıllarda tarihsiz olarak Yeni Ufuklar Neşriyat'tan yayımladığı ve bizim bu çalışmada kullandığımız mealinde *fitnenin* baskı anlamını parantez içerisinde vermiştir.

³⁰ Bu anlamlar için bkz. Taberî, a.g.e., II. 191, 194, 347; Kurtubî, a.g.e., II. 351, 354, III. 46; İbn Keşir, *Tefsîru'l-kur'ân'l-'azîm*, Beyrut 1969, I. 227, 228, 254.

³¹ Bu rivayet için bkz. Tabe

³² Bu tür yorumlar için bkz.

il'l-kur'ân, Kahire 1952, II.

³³ Bu yorumlar için bkz. K

a.g.e., II. 44; Taberî, a.g.e.

³⁴ Zemahşerî, a.g.e., I. 178.

³⁵ Mevdudî, a.g.e., II. 155.

İnzica S. Yıldırım çevirerek
dörmekten beterdir.”

Türkçe'ye aktarmak, kelime-
de bulundurulduğunda yan-
lamak mümkündür. Nitekim
kendilerine malzeme yap-
la rakipleri susturmak üzere
limenin kullanıldığı bağlam

lerinde aynı anlamda kulla-
olarak “kufr/şirk” anlamını
üm ve işkence anlamı zikre-
tercih edilmelidir? Böyle bir
il sebeplerine bakmamız ka-
191 ve 193. ayetlerinde ay-
; Müslümanlara kendileriyle
Mekke'den kendilerini sürenle-
yınca Müslümanlara Kabe'ye
ilmekte ve Haram aylarda ri-
ktedir. İşte *fitne* kelimesi 191
tadır. Keza, bu surenin 217.
vaştan, Allah'ın yolundan in-
dir. Aynı şekilde Enfâl suresi-
atılmakta, ardından *fitne* ke-
dört ayet, kafirlerin Müslü-
döndürmek için yaptıkları

Bakara, 217. ayetin nüzûl se-
nün anlaşılmasını kolaylaştı-
ında bir gruba Mekke ile Ta-
nüşriker hakkında bilgi top-
iklere ait bir kervan arasında
Müslümanlar Amr b. el-Had-
sir alırlar ve elde ettikleri ga-

ını parantez içerisinde vermemiş-
yayınladığı ve bizim bu çalışmada
inde vermiştir.

, a.g.e., II. 351, 354, III. 46; İbn Ke-

nimetlerle birlikte Medine'ye dönerler. Hz. Peygamber onlara savaşmayı emret-
mediği halde bu olay gerçekleşir. Bunun üzerine müşrikler “Muhammed, Haram
aylarda savaşmayı helal kıldı” şeklinde aleyhte propagandaya başlarlar.³¹ Netice
olarak bu ayet nâzil olarak, Haram aylarda savaşmanın büyük günah olduğu bil-
dirilir. Ayrıca Allah yolundan insanları alıkoymanın, Allah'ı inkar etmenin, Mes-
cid-i Haram'ın ziyaretine engel olmanın ve Müslümanları Mekke'den çıkarmanın
da büyük günah olduğu söylenir. Bundan başka, Müslümanlara dinlerinden
dönmeleri için yapılan baskının (işkence/zulüm) Haram aylarda adam öldür-
mekten daha beter olduğu haber verilir.

2. Bakara, 217. ayetin nüzûl sebebi, bu ayette geçen *fitne*den maksadın bas-
kı, işkence ve zulüm olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Her ne ka-
dar müfessirler kelimenin şirk/kufr anlamını zikretseler de, yaptıkları yorumlar-
da *fitneyi*, Müslümanları dinlerinden döndürmek için yapılan zulümler, işkence-
ler ve baskılar şeklinde açıklarlar.³² Bu durum, 2. Bakara, 190, 193 ve 8. Enfâl,
39. ayetlerde geçen *fitne* için de söz konusudur. Bu ayetlerdeki *fitneyi* de mü-
fessirler aynı şekilde yorumlamışlardır.³³ Bakara suresinin 191. ayetini yorumlar-
ken Zemahşerî şöyle der:

İnsana yapılan baskı ve işkence onun için ölümden daha beterdir. Bazı
hikmet sahibi kimseler “ölümden beter olan nedir?” sorusunu “ölümün is-
tendiği şeydir” diye cevaplamışlardır. Ülkeden sürülme, ölümün istendiği
baskı ve işkence türlerindendir.³⁴

Mevdudî 2. Bakara, 193 ve 8. Enfâl, 39. ayetlerdeki *fitneyi* daha da ileri bir
anlama götürerek şöyle açıklar:

Burada kelime, Allah yoluna tâbi olmak için gerekli olan özgürlük ve gü-
ven gibi şartlara sahip olunmayan bir toplum durumunu anlatmaktadır. Bu
nedenle Müslümanlara bu durumu düzeltmeleri, tekrar Allah yolunda barış
ve özgürlüğü sağlamaları için savaşa devam etmeleri emredilmektedir.³⁵

Diğer taraftan *el-fitnetu eşeddu/ekberu mine'l-katıl* sözünü “fitne katilden
beterdir” “fitne çıkarmak adam öldürmekten daha kötüdür” vb. ifadelerle Türk-
çe'ye aktarmak mantıken yanlıştır. *Fitne* çıkarmak (Türkçe'deki kargaşa, karışık-
lık anlamıyla) adam öldürmekten daha kötü olamaz. Çünkü çıkarılan *fitnenin*
varabileceği en kötü sonuç ölümdür. Fitne çıkarmak ölümden/öldürmeden be-
terdir denildiğinde, bir şeyin öncülü, varabileceği en kötü sonuçtan daha zarar-
lı görülmüş olur ki, bu da mantıken mümkün değildir.

³¹ Bu rivayet için bkz. Taberî, a.g.e., II. 347-349.

³² Bu tür yorumlar için bkz. Kurtubî, a.g.e., III. 46; İbn Kesir, a.g.e., I. 254; Seyyid Kutub, *fi Zilâ: il'l-kur'ân*, Kahire 1952, II. 57; H. Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul, tsz. II. 85.

³³ Bu yorumlar için bkz. Kurtubî, a.g.e., II. 351, 354; İbn Kesir, a.g.e., I. 227, 228; Seyyid Kutub, a.g.e., II. 44; Taberî, a.g.e., II. 195, IX. 248-249; Râzî, a.g.e., V. 111.

³⁴ Zemahşerî, a.g.e., I. 178.

³⁵ Mevdudî, a.g.e., II. 155.

Kur'an'da altmış yerde geçen *fitne* ve türevlerinin pek çok yerde Türkçe'ye tercüme edildiğini belirledik ve bunların doğruluğuna değindik. Ayrıca, dilimize olduğu gibi aktarıldığı yerlerdeki çok sayıda çeviri yanlış ve anlamsızlığa temas ettik. *Fitnenin* baskı, işkence anlamıyla Türkçe'ye tercüme edilmesi gereken bu son ayetlerin ne yazık ki S. Yıldırım dışındaki mütercimler tarafından çevrilmeden aynen aktarıldığını belirledik.³⁶ Kuşkusuz bu durum, Türkçe'de anlamı daralan *fitne* kelimesinin bu özelliğinin dikkate alınmamasından kaynaklanmaktadır. Pek çok yerde, kullanıldığı bağlam göz önünde bulundurularak imtihan, belâ, işkence vb. ifadelerle tercüme edilen *fitne*, söz konusu dört ayetin bağlamına dikkat edilmeden Türkçe'ye aynen aktarılmıştır. Şüphesiz böyle bir aktarımda, *fitne* kelimesinin anlam daralmasına uğrayan diğer pek çok Arapça kelime gibi dilimizde kullanılması başlıca etkindir. Nitekim *fitne* kelimesi bünyesinde bulunmayan İngilizce'ye yapılan Kur'an çevirilerinde zorunlu olarak İngilizce bir kelimeyle tercüme edilmektedir. Örneğin sözü edilen ayetlerdeki *fitneyi* Pickthall³⁷ ve Arberry³⁸ baskı, zulüm anlamına gelen 'persecution' kelimesiyle İngilizce'ye çevirmişlerdir. Muhammad Asad, *fitne* karşılığında zulüm, baskı anlamına gelen 'oppression' kelimesini kullanmıştır.³⁹ Yusuf Ali ise, kelimenin kargaşa, karışıklık 'tumult' anlamıyla birlikte zulüm, baskı 'oppression' anlamına da çeviride yer vermiştir.⁴⁰

Kur'an'ın Türkçe çevirilerinde yapılan yanlışlar hakkında zaman zaman eleştiriler yapılmaktadır.⁴¹ Ne var ki Arapça'dan Türkçe'ye anlam daralmasına uğrayarak geçen pek çok kelimenin neden olduğu yanlışlar üzerinde durulmamaktadır. Meallere bu açıdan bakıldığında, bu yazı ve bundan önce "Secde Kelimesi ve Türkçe'ye Çeviri Sorunu" başlığıyla yayımladığımız makalemizde temas ettiğimiz yanlışların çok sayıda benzerine rastlamak mümkündür. Bu yanlışların H.Yazır ve H. B. Çantay mealleri bir takım kelime değişiklikleriyle kopyalanmaya devam ettiği müddetçe sürmesi kaçınılmazdır.

Bu tür çeviri yanlışları kimi zaman anlamsızlığa ve yanlış anlamaya, bazen de kasıtlı olmasa da ayetlerin anlamlarını tahrife yol açmaktadır. Kur'an Allah'a ve

elçisine iman ettikleri için onlara yapılan insanlık dışıdır. Kur'an mesajının kısı ve insanlık dışı uygunsan öldürmekten daha karşıdır. 2. Bakara, 256. mektedir. Doğrusu, ins şiddetle yasaklayan Kur sanlara inançlarından d demektedir.

Yazının geldiği bu : şeklindeki yanlış çeviri sorunun cevabı: "Bir ki onu öldürmekten beter

³⁶ Ancak S. Yıldırım da bu ayetlerden 8. Enfâl, 39'daki *fitne* kelimesini tercüme etmeden dilimize aktarmıştır.

³⁷ Pickthall, *a.g.e.*, s. 50, 52, 141.

³⁸ Arberry, *a.g.e.*, s. 25, 26, 29, 173.

³⁹ Muhammad Asad, *The Message of The Qur'an*, Melksham, Wildshire 1993.

⁴⁰ Yusuf Ali, *a.g.e.*, s. 76, 85, 424. Bu ayetlerin çevirisinde "tumult or oppression" ifadesine yer veren Yusuf Ali, *fitne* kelimesinin müslümanlar arasında ilk akla gelen kargaşa anlamının etkisinde kalmıştır.

⁴¹ Meallere yapılan eleştiriler hakkında bkz. Salih Akdemir, *Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleri (Eleştirel Bir Yaklaşım)*, Ankara 1989; Ayrıca bu konuda Düccane Cündioğlu son yıllarda çeşitli dergi ve gazetelerde yazmış olduğu makaleleri kitaplaştırarak yayımlamıştır. Bkz. *Kur'an Çevirilerinin Dünyası*, Kitabevi, İstanbul 1999.

pek çok yerde Türkçe'ye a değindik. Ayrıca, dilimi-yanlış ve anlamsızlığa tercüme edilmesi gereken tercimler tarafından çevrildurum, Türkçe'de anlamı nımmasından kaynaklanınde bulundurulurak imti-e, söz konusu dört ayetin lıdır. Şüphesiz böyle bir an diğer pek çok Arapça lilekim *fitne* kelimesi bün-ilerinde zorunlu olarak İn-özü edilen ayetlerdeki *fit-*elen 'persecution' kelime-ıe karşılığında zulüm, bas-ır.³⁹ Yusuf Ali ise, kelime-n, baskı 'oppression' anla-

ında zaman zaman eleş-e anlam daralmasına uğra-lar üzerinde durulmamak-adan önce "Secde Kelime-uz makalemizde temas et-ümkündür. Bu yanlışların şiklikleriyle kopyalanma-

yanlış anlamaya, bazen de raktadır. Kur'an Allah'a ve

esini tercüme etmeden dilimize

shire 1993.

ılı or oppression" ifadesine yer gelen kargaşa anlamının etkisin-

umhuriyet Dönemi Kur'an Ter-la Düçane Cündioğlu son yıllar-aptırarak yayımlamıştır. Bkz.

elçisine iman ettikleri için çeşitli baskı ve işkenceye maruz kalan ilk Müslüman-lara yapılan insanlık dışı uygulamaları ölümden beter ya da daha kötü görmektedir. Kur'an mesajının evrenselliği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür bas-kı ve insanlık dışı uygulamalar her nerede ve ne zaman yapılırsa yapılsın bir in-sanı öldürmekten daha kötüdür. Esasen Kur'an inanca yapılan her türlü baskıya karşıdır. 2. Bakara, 256. ayette hiçbir şekilde dinde zorlama olamayacağı bildiril-mektedir. Doğrusu, insan canını kutsal kabul eden ve haksız yere can almayı şiddetle yasaklayan Kur'an, söz konusu mesajıyla, despotlara hitaben âdeta "İn-sanlara inançlarından dolayı baskı yapmak, onları öldürmekten daha beterdur." demektedir.

Yazının geldiği bu son noktada, başlıkta sorulan "Fitne Katilden Beter mi?" şeklindeki yanlış çevirinin doğru cevabını vermek gerekmektedir. Kuşkusuz bu sorunun cevabı: "Bir kimseye inancından dolayı baskı (zulüm,işkence) yapmak, onu öldürmekten beterdur." olacaktır.

islâmiyât

ü ç a y l ı k a r a ş t ı r m a d e r g i s i

İSLAM ve DEMOKRASI

MEHMED S. HATİBOĞLU
İslâm'ın Demokrasiye Açtığı Kapı

MUSTAFA ERDOĞAN
Türk Politikasında Din:
Türkiye'nin İslam'sız Demokrasi Arayışı

HASAN HANEFİ
Geleneksel İslam Düşüncesindeki Otoriteryenliğin
Epistemolojik, Ontolojik, Ahlakî, Siyasî ve Tarihi Kökenleri Üzerine

YASİN AKTAY
'Sınırlarına Sığmayan Demokrasi' ve İslam

ÖMER ÇAHA
İslam ve Demokrasi

ALİ BARDAKOĞLU
İslam ve Demokrasi Üzerine

NECDET SUBAŞI
Öteki'nin İnsan Hakları

AHMET İNAN
Fıkıh Usulü'nün Temel Parametreleri Açısından Bazı Güncel Meselelere Kısa Bakışlar

YAŞAR YİĞİT
İnanç ve Düşünce Özgürlüğü Perspektifinden İrtidat Suç ve Cezasına Bakış

EMRULLAH İŞLER
Fitne Katilden Beter mi?
-Fitne Kelimesi ve Türkçe'ye Çeviri Sorunu-

FAZLUR RAHMAN (1919-1988)
İslam'da Şûrâ İlkesi ve Toplumun Rolü

HÜSEYİN HANSU
Mutezile ve Hadis

Kitap, Tez, Sempozyum Değerlendirmeleri